

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКАМИ
НАВЧАННЯ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконав: здобувач 2-го курсу, групи СО (МЛ) -2 м
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))
ОП «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)»

Гудачок В.І.

Форма навчання: денна

Науковий керівник: к. філол. наук, доц. Герцовська Н.О.

Рецензент: д. філол наук, доцент кафедри філології Ужгородського
національного університету
Гайданка Д.В.

Висновок кафедри про магістерську роботу

Магістерська робота розглянута. Здобувач Гудачок В.І.

допущений до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

(підпис)

(прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.	8
1.1. Суть та характеристика (структура або складники) поняття «лексична компетентність» учнів старшої школи.....	8
1.2. Змістовий аспект формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови.....	19
1.3. Психолінгвістичні засади формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови.....	28
1.4. Дидактико-методичні аспекти використання фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетенції учнів старшої школи.....	33
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ НА ЗАСВОЄННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....	45
2.1. Комплекс вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи	45
2.2. Перебіг експериментального дослідження.....	55
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	64
Висновки до розділу 2.....	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток світового суспільства, інтеграція України в міжнародне співтовариство, розширення політичних, економічних і культурних зв'язків між країнами, актуалізують потребу в підготовці випускників закладів загальної середньої освіти, здатних до взаємодії та міжкультурної комунікації.

Це, у свою чергу, висуває нові вимоги до закладів загальної середньої освіти, зумовлює суттєві зміни у організації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності.

На необхідності модернізації процесу іншомовної підготовки також зосереджена увага в основних нормативно-правових документах, які регламентують діяльність ЗЗСО, зокрема, Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2010 р.), Типовій освітній програмі закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта) (2018 р.), Навчальній програмі 10-11 класи (2017 р.) та Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003 р.).

Згідно основних положень цих документів, основна мета навчання іноземних мов у ЗЗСО має бути зосереджена не на простому накопиченні знань іноземної мови, а у формуванні здатності сучасного школяра бути готовим практично використовувати ці знання як інструмент у діалозі культур для вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності, в активному міжособистісному спілкуванні.

Проте, успішність використання англійської мови на практиці насамперед залежить від рівня знання англомовної лексики, оскільки саме вона є найважливішим компонентом мовленнєвої діяльності. Засвоєння вокабуляру є базисом для отримання навичок, необхідних для говоріння, читання, аудіювання та письма іноземною мовою.

З огляду на це, актуальності набуває дослідження проблеми іншомовної лексичної компетентності, сформованість якої визначає здатність людини до

конкретного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості.

Принагідно зазначимо, що Навчальна програма 10-11 класи (2017 р.) та Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003 р.) ставить серйозні вимоги до розвитку мовленнєвих умінь учнів, оперуючи мовним багатством, запорукою чого є використання фразеологічних одиниць іноземної мови, як одного з шляхів оволодіння іншомовною культурою та світовими духовними цінностями.

Варто зазначити, що однією з перешкод на шляху успішного формування лексичної компетентності учнів старшої школи, є недостатня, а інколи й відверто низька мотивація учнів. Задля усунення цього негативного явища, перед сучасною школою постає пріоритетне завдання підвищення якості іншомовної освіти, пошуку нових принципів та підходів до організації освітнього процесу, перебудови змісту, методів, форм і засобів навчання, з метою якісної сформованості в учнів лексичної компетентності.

Саме тому, останнє десятиліття особлива увага науковців, методистів, лінгводидактів, вчителів-практиків прикута на використання ефективних засобів формування лексичної компетентності, серед яких особливе місце посідають фразеологічні одиниці. Усі вони однакові у тому, що саме на фразеологічному рівні національно-культурні особливості мовної системи виявляються найбільш яскраво і своєрідно.

Упродовж ХХ століття науковці активно досліджували проблему формування лексичної компетентності. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що ця проблема багатоаспектна і є предметом дослідження багатьох наук.

Проблема формування іншомовної лексичної компетентності досліджувалась у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: В. Артемов, Л. Банкевич, І. Берман, А. Боковня, В. Бухбіндер, В. Горбачов, Н. Горбунова, Н. Вишнякова, О. Долматовська, Ю. Жлуктенко, В. Коростильов,

О. Тарнопольський, Н. Форкун, О. Чічкова, С. Шатілов, R. Carter, M. McCarthy, R. Ellis, R. Gairns, M. Lewis, I. Nation, L. Taylor та ін.

Вони, зокрема, дослідили способи і прийоми розкриття значень іншомовних слів; проаналізували дію лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності; обґрунтували процес функціонального опанування лексики з урахуванням закономірностей породження мовленнєвих висловлювань; визначили критерії й описали процедуру відбору лексичних одиниць для формування словникового мінімуму.

Не зважаючи на вагомі здобутки, проблема формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови залишається невисвітленою і вимагає подальшого розвитку.

Актуальність проблеми формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови, її недостатня теоретична та практична розробленість стала основою визначення теми дослідження.

Об'єкт дослідження – процес формування англійської комунікативної компетентності учнів старшої школи.

Предмет дослідження – фразеологічні одиниці англійської мови як ефективний засіб формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність формування лексичної компетентності учнів старшої школи може підвищитись шляхом використання комплексу вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці використання комплексу вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Відповідно до мети нашого дослідження, ми передбачили вирішення наступних завдань:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури визначити суть та характеристику поняття «лексична компетентність» учнів старшої школи; проаналізувати психолінгвістичні засади формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови; розглянути змістовий аспект формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови.

2. Обґрунтувати дидактико-методичні аспекти використання фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетенції учнів старшої школи.

3. Розробити комплекс вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

4. Експериментально перевірити ефективність та результативність використання розробленого комплексу вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Методи дослідження. Відповідно до предмета, мети і завдань наукового дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, порівняльно-історичний метод – для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців; емпіричні – спостереження за навчальним процесом, тести, опитування, анкетування, бесіди зі учнями; оцінка застосування системи навчання із залученням засобів інформаційних технологій у загальноосвітньому навчальному закладі; математичні методи – кількісний і якісний аналіз результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності використання комплексу вправ на засвоєння фразеологічних одиниць

англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці комплексу вправ на засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови для формування лексичної компетентності учнів старшої школи, які можуть бути використані у якості методичного забезпечення для уроків англійської мови; під час написання кваліфікаційних, курсових робіт, а також методичних рекомендацій з формування лексичної компетентності учнів старшої школи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на II Міжнародній науково-практичній конференції: Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів (12-13 травня 2022 р., Мукачево, МДУ); на засіданнях кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання Мукачівського державного університету, де виконувалася робота.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел (56 найменувань, з них 11 зарубіжних видань). Повний обсяг магістерської роботи складає 83 сторінки, з них – 75 сторінок основного тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність використання розробленого комплексу вправ для вдосконалення процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць. Узагальнення результатів методичного експерименту дало підстави сформулювати такі **висновки**:

Аналіз сутності поняття «лексична компетентність» засвідчив, що його багатоаспектність відображена в роботах багатьох дослідників, психологів та методистів, проте всі вони одностійні в тому, що під цим поняттям розуміється внутрішньомовленнєва підготовка людини до комунікативної діяльності. У структурі лексичної компетентності дослідники виділяють декілька етапів, а саме визначення мети, процес впровадження запланованого та підсумки.

Успішність процесу формування лексичної компетентності у процесі засвоєння фразеологічних одиниць англійської мови визначається психолінгвістичними та дидактико-методичними аспектами, що передбачають здатність збагачувати мовний запас, вміти обґрунтовувати та доводити думку у процесі вирішення проблемної ситуації.

Варто зазначити, що впровадження фразеологічних одиниць у процес формування лексичної компетентності є ефективним та багатодосліджуваним. Багато методистів та науковців, що займалися дослідженням даного питання визначили низку аспектів у процесі впровадження яких мовленнєвий запас наповнюється цікавими поданнями думок.

Психолінгвістичні характеристики визначаються такими особливостями, як емоційна забарвленість, ситуативність, спонтанність, тематичність, що супроводжується віковими особливостями учнів.

Дослідження наукових доробок науковців дозволяє зробити висновок про те, що в процесі формування лексичної компетентності вагоме значення приділяють мовним лексичним навичкам, які мають такі операції: правильний

вибір слова / словосполучення відповідно до комунікативного наміру; правильне поєднання слова в синтагмах та пропозиціях; володіння лексико-смысловими та лексико-тематичними асоціаціями; поєднання нових слів із раніше засвоєними; вибір потрібного слова із синонімічних/антонімічних рядів; виконання еквівалентної заміни. Продукування лексичної компетентності формує такі вміння і навички, як: будувати власне висловлювання певного обсягу; добирати та впорядковувати фразеологічні одиниці для реалізації вирішення різних ситуацій; розрізняти головний і другорядний матеріал; використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання; дотримувати норм спілкування; зберігати єдність стилю.

Здійснено спробу обґрунтувати шляхи удосконалення процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць шляхом упровадження методичного експерименту (експериментального навчання).

Процес організації та процедури експериментального дослідження відбувався в межах трьох етапів: діагностично-констатувального, формувального та аналітичного.

На діагностично-констатувальному етапі було проаналізовано філософську, психолого-педагогічну, методичну літературу з проблеми дослідження; обґрунтовано ефективність використання комплексу вправ для формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць; здійснено діагностику існуючого стану рівня сформованості англійських дискусійних навичок учнів старшої школи на основі методів емпіричних досліджень; сформульовано робочу гіпотезу; розроблено завдання, встановлено критерії оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць (перед початком та після проведення експериментального навчання); розроблено вправи та завдання для проведення власне експериментального навчання).

Вивчення отриманих результатів діагностично-констатувального етапу дослідження підтвердило припущення про необхідність проведення експериментального навчання та доцільність використання комплексу вправ для вдосконалення процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць, що і було зреалізовано в межах формувального етапу дослідження.

Для його проведення було здійснено розподіл учасників експерименту на контрольну та експериментальну групи. Учні ЕГ навчалися за звичайною навчальною програмою, проте на них здійснювався формуючий вплив шляхом використання на уроках англійської мови комплексу тренувальних вправ. У КГ навчання здійснювалось за звичайною навчальною програмою і традиційною методикою. Формуючий вплив на учнів цієї групи не здійснювався.

Під час формувального експерименту перевірено ефективність використання розробленого комплексу вправ для вдосконалення процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць.

З метою аналізу результатів формувального етапу експериментального дослідження здійснено порівняння цифрових показників рівня сформованості лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць на етапі передекспериментального та післяекспериментального контролів. Для об'єктивності оцінювання та вірогідності отриманих результатів експериментального дослідження було використано методи математичної статистики – середній коефіцієнт навченості (К), за В. Беспальком.

Результати, одержані в процесі експериментальної перевірки підтвердили гіпотезу про доречність та доцільність використання розробленого комплексу вправ для вдосконалення процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи у процесі засвоєння фразеологічних одиниць.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>